

NÄR FÖREBYGGANDE AMBITIONER
FÖR BARN OCH UNGA
MÖTER PRAKTIKENS UTMANINGAR

Moderator: Kerstin Svensson, professor och
föreståndare för forskarskolan för yrkesverksamma i
socialtjänsten (FYS), Lunds universitet

Jimmy Fungmark,
doktorand
Linnéuniversitetet

Maria Svensson,
FYS-doktorand
Lunds universitet

Martina Jensen,
FYS-doktorand
Linnéuniversitetet

Louise Eriksson,
FYS-doktorand
Linnéuniversitetet

Anette Bolin,
professor
Högskolan Väst

När förebyggande ambitioner för barn och unga möter praktikens utmaningar

Jimmy Fungmark, doktorand i socialt arbete, Linnéuniversitetet

jimmy.fungmark@lnu.se

Bakgrund

- ”Alla vinner på att en ogynnsam utveckling hos barn och unga kan vändas, ju förr desto bättre. Det samhället investerar i barn och unga i tidigt skede har vi igen mångfald senare” (Skolverket & Socialstyrelsen 2023 s. 11).
- Min studie kan ses mot bakgrund av intentioner att möjliggöra tidiga insatser

Tillvägagångssätt

- Utgått från en kommun som strävat efter att utveckla arbetet med tidiga och samordnade insatser
- Studerar upptäcktsprocesser av barns behov
- Utgått från elevhälsans arbete inom två mellanstadieskolor

Preliminära resultat

- Anmälningsskyldigheten som ständigt närvarande (men formbar)

”Börjar det bli dags för en orosanmälan?” (Rektor, elevhälsoteam-möte)

”En orosanmälan på detta så tror jag att vi förstör” (Specialpedagog, elevhälsoteam-möte)

Preliminära resultat

- (Bristande) tilltro mellan aktörer

”Jag tänker att vi skulle behöva prata med socialtjänsten nästa gång de är här, hur gör vi när vi inte har förtroende att koppla in dem? Det leder ju till att vi gör andra saker kompensatoriskt” (Rektor, elevhälsoteam-möte)

”...för jag visste inte ens innan att det fanns stödgrupper för just det här...och jag tänker bara att, hade jag vetat det kanske innan jag var 17 så hade jag kunnat fått hjälp mycket tidigare med liksom hur jag fungerar och varför det är som det är” Elsa, stödgruppsdeltagare.

FÖREBYGGANDE OCH LÄTT TILLGÄNGLIG – LÄTT FIXAT?

Maria Svensson
Doktorand FYS
maria.svensson@soch.lu.se

Svensson, M. (2024). Children's routes to participation in support groups: motives, barriers, and benefits from children's and parent's perspectives. *European Journal of Social Work*, 1–13.

Svensson, M, Jönson, H & Johansson, S, (2024) Stigma-related barriers to participation in support groups for children: Social workers' experiences and destigmatizing strategies. *Child & Family Social Work* 24-34.

BARNNS VÄGAR TILL STÖDGRUPPER

Socialtjänstens stödgrupper för barn i familjer där det förekommer våld, psykisk ohälsa eller skadligt bruk/beroende

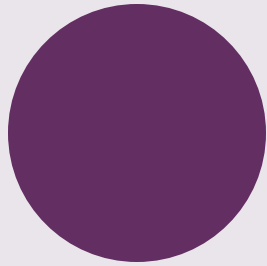
Enskilda intervjuer med 18 barn och ungdomar, 18 föräldrar och gruppintervjuer med 16 stödgruppsledare. I studien identifieras drivkrafter som bidrar till deltagande och hinder som försvårar deltagandet.

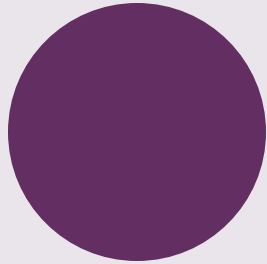
STÖDGRUPPER FÖR BARN

Några utgångspunkter

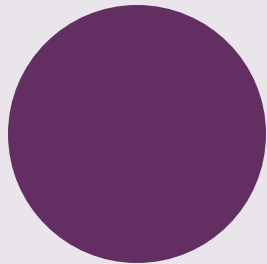
Selektiv prevention

Riktas till grupper med högre risk för negativ utveckling. Tidig insats.

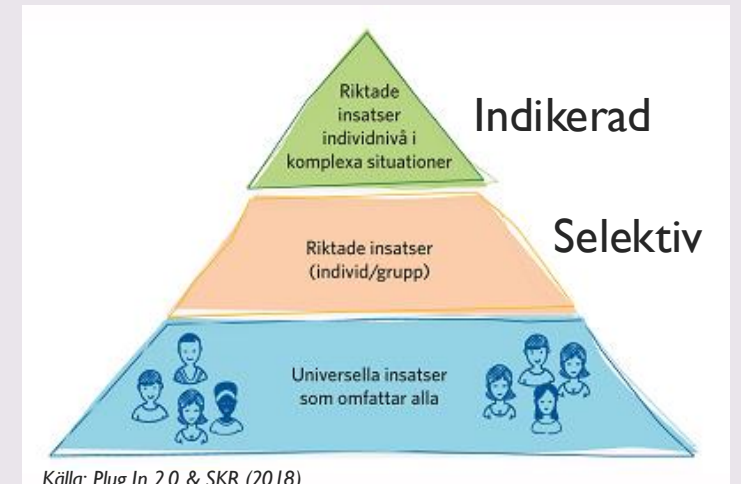
Utan behovsprövning

Bygger på frivilligt deltagande. Har under lång tid varit "lätt tillgängliga" i många kommuner
- Vilka motiv har barn och föräldrar till deltagande?

Rekrytering är en utmaning

Föreställningen om att barn/familjer med stödbehov ska söka sig till socialtjänstens stödgrupper på egen hand är orealistisk!

Annika: Jag mådde inte så bra på den tiden...när jag insåg vad som verkligen hänt så känner man sig lite dum och man känner skam...jag skulle aldrig ha remitterat henne själv till [stödgruppen] för jag visste inte att de existerade, det kom från socialtjänsten så...

Axel: Nej...jag skulle heller inte kunna föreställa mig att de fanns, det är ingenting man tänker på att det skulle finnas, men det är ju otroligt bra att det finns, men det är kanske inte det första man tänker på att det är så pass utvecklat inom socialtjänsten....att det finns en sådan service.

Hinder

- **Stödgrupper är okända för många**
- **Stigma och skamkänslor**
- **Socialtjänsten – föreställningar och rädsla**
- **Förälderns problem upplevs ”normalt”**
- **Föreställningar om stödgrupper**

Drivkrafter/möjliggörande

- **Sammankopplingen med stödsystemet – ambassadörer**
- **Föräldrar**
- **Anmälningförfarandet i kombination med bemötandestrategier**
- **Professionellas skammedvetenhet**
- **Strategier som minskar stigmat**
- **Förmedla fördelarna och möjlighet att prova-på**

AMBITIONEN I NYA §SOL

- **Orealistisk föreställning?**
- **Blir ”lätt tillgängliga”
insatser per automatik
tidiga insatser?**
- **Proaktiva strategier:
synliggöra, etablera nätverk,
minska skam & stigma,
processinriktat...**

The screenshot shows the website of the Swedish Government (Regeringskansliet). The main headline is "En förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst". The article is dated January 24, 2025, and updated on July 4, 2024. The text states that the government wants the future social service to be preventive, accessible, and knowledge-based. A decision was made on January 23 regarding a new social service bill, expected to take effect on July 1, 2025. A sidebar on the right highlights "Ett reformpaket för en förebyggande socialtjänst" and mentions that the government has decided on a new social service bill, with the goal of making it preventive, accessible, and knowledge-based.

Det nya lagförslaget innebär bland annat att:

- Socialtjänsten ska arbeta mer **förebyggande och fånga upp behov innan de blivit för stora.**
- Socialnämndens förebyggande arbete mot brottslighet ska tydliggöras.
- Socialtjänsten ska vara **lättare att nå och få hjälp av när det behövs.**
- Socialtjänsten ska kunna erbjuda insatser snabbare genom att fler **insatser undantas från individuell behovsprövning** – detta för att erbjuda snabbt stöd **när behovet är som störst.**
- Socialtjänstens verksamhet ska ligga i linje med vetenskap och beprövad erfarenhet, och kontinuerligt följas upp och utvecklas.

Oro som blir till orosanmälningar

En studie om skolans orosanmälningar till socialtjänsten då oro finns om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa.

Syfte, metod & teori

- Syftet med studien är att fördjupa förståelsen för hur skolpersonal konstruerar oro för ett barn och vilka sociala faktorer kategoriseras som väsentliga i skolpersonalens konstruktion av oro och som ligger till grund för om skolpersonal väljer att göra eller inte göra en orosanmälan till socialtjänsten.
- Två delstudier, analys av 150 orosanmälningar och fokusgruppsintervjuer med lärare
- Teori om Gräsrotsbyråkrati, exempelvis med avstamp i handlingsutrymme, copingstrategier och tid
- (Intersektionell teori)

Resultat

Utveckling av ett främjande socialt arbete för barn i en kunskapsbaserad socialtjänst

---

- Öka kunskapen om vilka barn skolpersonal blir oroliga/inte oroliga för
- Samhället ändras över tid
- Lättare i samverkan om vi vet mer om varandras professioner?
- Skola och socialtjänst kan arbeta tillsammans för att upptäcka barn som behöver hjälp och stöd
- Diskussionsunderlag i olika konstellationer för att föra arbetet framåt i skola, socialtjänst och dem tillsammans

Hur välbefinnande händer en medskapande studie om yngre barns välbefinnande

Vad: Studien syftar till att skapa förståelser för på vilka sätt yngre barns upplevelser och görande av välbefinnande framträder i en flerspråkig förskolemiljö. Ett underliggande syfte är att synliggöra hur en medskapande forskningsprocess skulle kunna bidra till att visa hur yngre barn kan delta.

Hur: Etnografisk studie med medskapande metoder
Femton barn ett till sex år gamla som medforskare
Flerspråkig förskola – Katten under 7 månader
Socioekonomiskt utsatt område

Teoretiska ramar: Aktörskap – fast och flytande tid

Louise Eriksson
Forskarskolan för yrkesverksamma i socialtjänsten
Linnéuniversitetet & Växjö kommun

Resultat

Vad visar barnen om välbefinnande?

Välbefinnande som dynamiska processer

Barnen synliggör välbefinnande som ständigt pågående och kontextbundet

Välbefinnande skapas tillsammans med andra

Barnen är medskapare

Tre centrala dimensioner

Samhörighet

Erkännande

Relationer

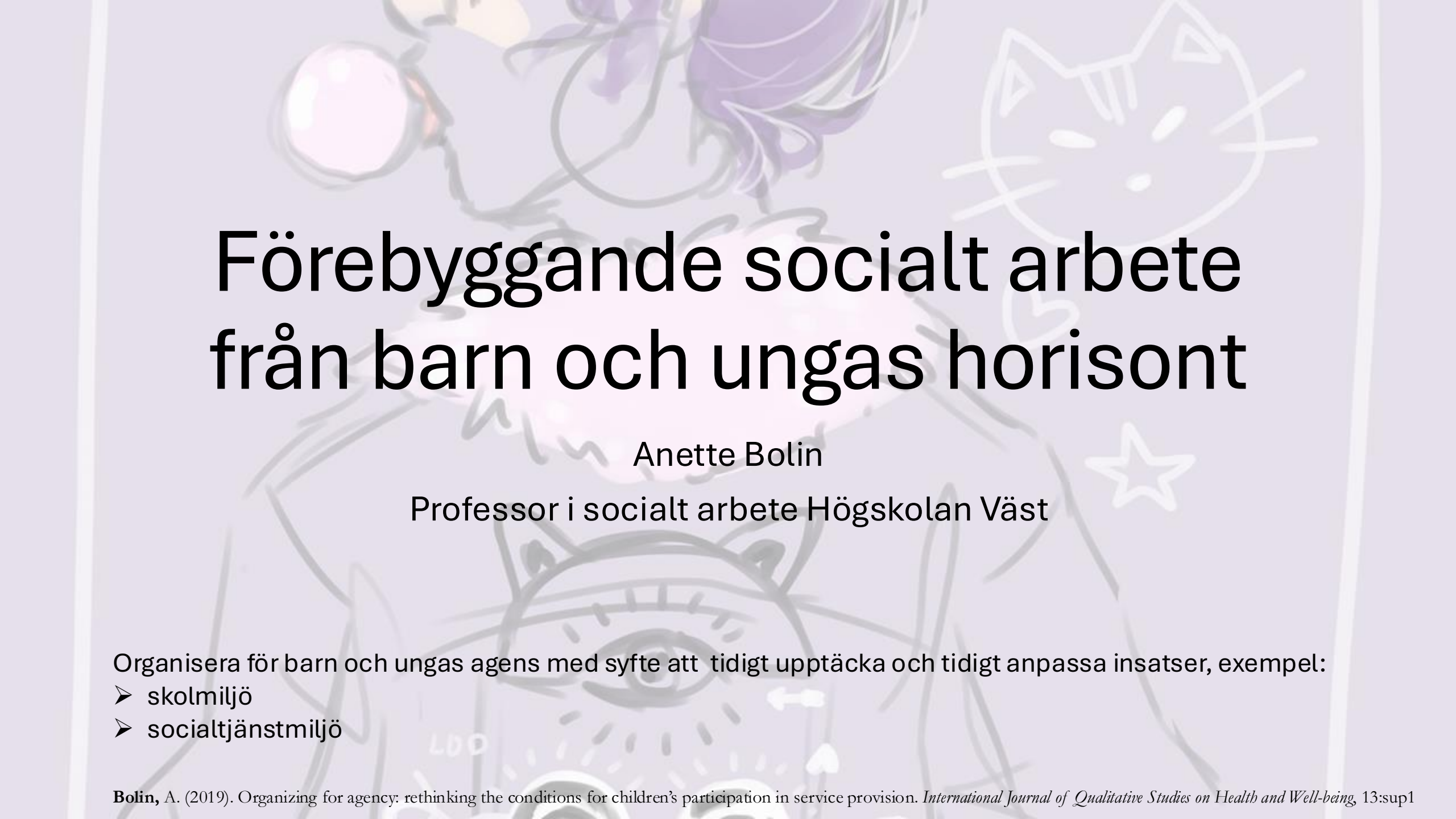
"...MIN HAND ÄR VIKTIG FÖR MED
DEN KAN JAG HÅLLA ANDRA I
HANDEN & DET GILLAR JAG.
JAG KAN OCKSÅ HJÄLPA
ANDRA..."

Tillsammans med och för barn - för ett främjande socialt arbete i en kunskapsbaserad socialtjänst

- ✓ Medskapande med barn om välbefinnande behövs - barnen är experter
- ✓ Socialtjänst & förskola kan arbeta gemensamt för att främja barns välbefinnande
- ✓ Att förstå yngre barns välbefinnande utifrån socioekonomiska faktorer, maktrelationer och språkliga villkor
- ✓ Att samhöriggöra barn
- ✓ Att erkänna barn
- ✓ Att relationera med barn

SAMHÖRIGHET ERKÄNNANDE RELATIONER

Förebyggande socialt arbete från barn och ungas horisont

Anette Bolin

Professor i socialt arbete Högskolan Väst

Organisera för barn och ungas agens med syfte att tidigt upptäcka och tidigt anpassa insatser, exempel:

- skolmiljö
- socialtjänstmiljö

Organisera för barn & ungas agens i förebyggande socialt arbete i skolmiljö

Skolmiljö

- Varje-dag-närvaro
- Kommunikationsteknologier
(med hög igenkänningsfaktor)
- Stödet är synligt

TEORI

Kuczynski och De Mols (2015) tre kriterier för barns och ungas aktörskap:

1. **Autonomi.** Kapacitet till självbestämmande och självbevaringsdrift i situationer då självbestämmandet begränsas eller hindras.
2. **Meningsskapande.** Kapacitet att både kognitivt och emotionellt tolka sina interaktioner med omgivningen och skapa ny mening utifrån sina erfarenheter.
3. **Handling.** Barnets avsiktliga handlande och tilltro till den egna förmågan att påverka. Det innebär att det finns en tanke bakom handlingen, om än inte alltid medvetet uttalad.

Uppfattad användningsmöjlighet (affordance enligt James J. Gibson).

Aha, vad tror du det var som gjorde att det blev mindre ont i magen?

William: Att det var någon som pratade med mig.

I: Har det blivit lättare att lära sig läsa och skriva då?

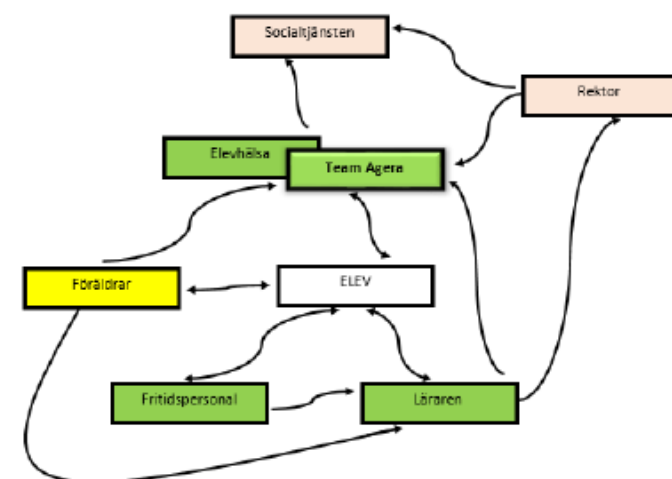
William: Ja, mycket lättare, för då var jag inte hemma så mycket heller (7år)

Tillgänglighet ökar möjlighet för ungas agens (varje-dag-närvaro, kommunikationsteknologier, synlighet)

- Att söka själv – en motiverande faktor

Att om man går dit själv, självmant ... då vill man liksom verkligen ha hjälp och man kanske pratar mer och vet vad man vill säga. Men om man blir ditskickad så känns det som om man blir tvingad och kommer på annat att säga, och då kanske man underdriver för att man kanske inte vill att någon ska hjälpa en. Man känner kanske liksom att man inte vill prata med någon (13 år)

Agens: olika makt mellan vuxna och barn
Barn och unga är beroende av:
Relationella resurser
Individuella resurser
Kulturella resurser (Kuczynski & De Mol)

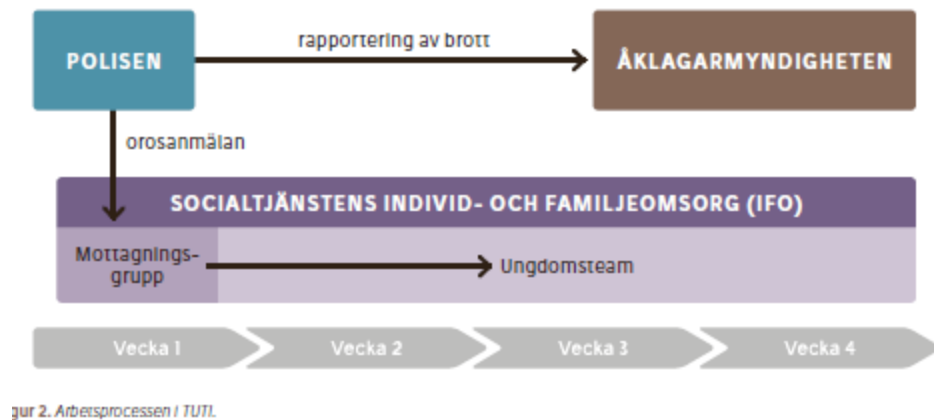

GUL – personer utanför skolan som eleven vänder sig till.
GRÖN – personer utanför hemmet som eleven vänder sig till.
ROSA – personer som eleven ej kommer i direkt kontakt med.
DUBBLA PILAR – såväl personer i omgivningen som barnet själv kommer i behov av stöd och hjälp.
ENKLA PILAR – kommunikationen om att hjälp behövs går bara åt ett håll

Figur 7: Vägar till stöd, med fokus på att synliggöra behovet av stöd och stödet – inte att förmedla det

Tidig upptäck & Tidig Insats (TUTI)

Insatser i form av Servicespår:

1. **"Stöd att låta bli"** metod för att frambringa snabb, internt motiverad förändring hos unga som använder narkotika
2. **"En annan väg"** att kartlägga och förändra de tankemönster som anses ha koppling till utvecklandet av kriminalitet och målet att hitta strategier som gör att den unga kan undvika fortsatt kriminellt handlande.
3. **TUTI-samtalet** på upp till fem samtalstillfällen görs en kartläggning av den ungas viktigaste relationer samt av risk- och skyddsfaktorer kopplade till hem, skola och fritid. Det görs också en situations-, beteende- och konsekvensanalys
4. **Beredskap vid narkotikabrott och brott mot knivlagen.** Då unga över 15 år misstänks för ringa narkotikabrott eller brott mot knivlagen rings familjebehandlare snabbt in av polis och är med vid förhöret. 17:00–23:00 och helger 12:00–23:00 året runt

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Unga upp till 18 år						
Antal anmälningar	2441	2826	2933	3625	3747	3442
Antal unika personer	1097	1012	829	934	1591	1684
Unga 9-17 år						
Antal anmälningar	983	1095	1244	1558	1754	2149
Antal unika personer	495	438	386	808	756	1026
Unga 9-17 år gällande kriminalitet, narkotika eller vistelsemiljö						
Antal anmälningar	199	218	318	310	671	709
Antal unika personer	128	143	188	211	240	363

	Tillfrågade	Tackade ja
9 år	3 (1,5%)	1 (1%)
10 år	6 (3%)	3 (3%)
11 år	11 (5,5%)	8 (8,5%)
12 år	8 (4%)	5 (5%)
13 år	38 (19,5%)	17 (18%)
14 år	35 (18%)	18 (19%)
15 år	33 (17%)	13 (13,5%)
16 år	36 (18,5%)	15 (16%)
17 år	26 (13%)	15 (16%)
	196	95

Tabell 4. Antal (andel) tillfrågade respektive antal (andel) som tackade ja till TUTI fördelat på ålder.

Person	Ålder	Kön	Brottsmisstanke	Antal intervjuer
P1	16	K	Stöld	2
P2	15	M	Ringa stöld, brott mot knivlagen	3
P3	14	M	Brott mot knivlagen, ringa narkotikabrott, olaga hot	3
P4	14	M	Skadegörelse	3
P5	17	K	Misshandel	2
P6	17	K	Misshandel	3
P7	13	M	Misshandel	1
P8	17	K	Ringa narkotikabrott	1
P9	13	M	Olaga hot	1
P10	13	M	Ringa stöld	2
P11	17	K	Stöld	2
P12	11	M	Ringa stöld	2
P13	17	M	Olovlig körning	2
P14	15	M	Ringa stöld	2
P15	17	M	Bedrägeri	2
P16	13	M	Rån, ringa narkotikabrott	1
P17	15	M	Försäljning av fyrverkeripjäser	2
P18	17	M	Olovlig körning, kört berusad, brott mot knivlagen	2
P19	17	K	Ringa stöld	1
P20	14	K	Ringa narkotikabrott	2
P21	13	K	Ringa stöld	2

Tabell 1. Individer i studien, ålder, kön,

Resultat

- **En kedja av stöd** – snabb reaktion, polis, myndighetsutövare, ungdomsbehandlare – ”det hände nåt”
- **Hjälpsamt (även bortom situation)** - stöd som inte innebär att inte begå någon ny lagöverträdelse, men också relationella ungdomsarbetare (möttes av kärlek)
- **Acceptans** av samhällets reaktion – polisen gjorde sitt jobb, socialarbetarna gjorde sitt jobb, neutralt, respektfullt och jag fick ge min sida av saken, för det mest (teori proceduriell rättvisa)

Nån slags kurator jag har aldrig prata med en sån bra människa och så tänkte jag dom här familjehuset är bra tänkte jag

Slutsatser

- Stödet behöver ges snabbt, i en kedja där polis och socialtjänst utgör basen men även andra aktörer kan ingå.
- Tidig upptäckt och tidiga insatser i form av stöd i en kedja gynnar sannolikt ungas upplevelse av samhällets reaktion, vilket i sin tur kan gynna identitetsprocesser mot samhällelig inkludering och motverka processer mot stämpling och utanförskap.
- Föräldrar som en icke-formell del av kedjan är av väsentlig betydelse.
- Arbetssätt i form av TUTI kan med fördel rymmas inom befintlig verksamhetsram (med hänsyn till lokala förutsättningar)

Så vad har vi att lära från att systematisera vad unga säger om socialt förebyggande arbete kopplat till praktikens utmaningar

- Effektivt förebyggande arbete tar vara på barn och ungas motivation till förändring (agens)
- Tillgänglighet till stöd behöver ägnas omsorg, synlighet reducerar stämplingsprocesser (vägar till stöd), *öppna dörren dilemma*
- När socialarbetares (och andra auktoritetens) agerande värderas som lämpligt, rättvist, välvilligt och i proportion till det inträffade görs ett positivt identitetsarbete. Stämplingsprocesser reduceras sannolikt.
- Snabbhet krävs så att samhällets reaktion står i proportion till den unges horisont av förståelse ”varför detta händer nu”

An illustration of two stylized women holding hands. The woman on the left has grey hair and is wearing a grey and white patterned top with a pink horizontal stripe and grey pants. The woman on the right has brown hair and is wearing a green and white patterned top and grey pants. A small red heart is positioned between them. The text 'Tack för att ni lyssnade!' is overlaid in the center.

Tack för att ni lyssnade!

Anette Bolin

anette.bolin@hv.se